

Vendimet gjyqësore mbi të dënuarit e Spaçit

Shpërfaqje e botëkuptimit antiliri shprehjeje

Punoi Jonida Dervishi, Eksperte ligjore pranë AIDSSH

Vendimet gjyqësore të dënimit të të gjithë atyre që vuajtën dënimin në burgun e Spaçit, duke përfshirë edhe vendimet e ridënimit³⁸ ndërsa vuanin një vendim të mëparshëm dënimi në repartin nr. 303, dëshmojnë, sot, për një histori të përmasave ekstreme të kufizimit të lirisë për të menduar e për t'u shprehur, deri në asgjësim tërësor të saj. E bashkë me të, të çdo lirie e të drejte tjetër. Në disa raste edhe asaj për të jetuar. Ajo që duket menjëherë nga dosjet hetimore gjyqësore të atyre që vuajtën dënimin e tyre në

Burgun e Spaçit, është dominimi i dënimeve për veprën e 'agjitacionit dhe propagandës'³⁹. Në rreth 30⁴⁰ vendime dënimi⁴¹, midis viteve 1957-1981, vepra penale e "agjitacionit dhe propagandës" është trajtuar në së paku 20 vendime⁴² e për të janë dhënë rreth 75 dënime⁴³. Prej këtyre, nga 8 vendime gjyqësore⁴⁴, midis viteve 1973-1981, dhënë personave ndaj të cilëve ekzekutohej në Spaç, një vendim i mëparshëm dënimi, të gjitha vendimet përfshijnë veprën e "agjitacionit dhe propagandës" dhe 44 herë të pandehur janë

38. Me termin 'ridënim', për qëllime të këtij studimi, do të kuptohen dënime të personave që ishin ndërkohë duke vuajtur dënimin me burgim në zbatim të vendimeve të mëparshme, duke përfshirë dënimet e reja të të burgosurve të repartit nr. 303 Spaç, në lidhje ose jo me revoltën.

39. Fondi nr.1, hetimor-gjyqësor, AIDSSH.

40. Pa numëruar vendimet e një shkalle më të lartë, që lënë në fuqi vendimin e gjykatës më të ulët, të cilat janë analizuar për qëllime të studimit, por pa u numëruar për efekte të kësaj shifre. Së bashku me këto të fundit, numri total i vendimeve të analizuar, për qëllime të këtij studimi, është 46.

41. Që përfshijnë vendime dënimi që vuheshin nga të dënuarit në Spaç dhe vendime dënimi të reja gjatë kohës që të dënuarit ishin duke vuajtur dënimin në Spaç.

42. Në shumicën e rasteve, një vendim përfshin disa të pandehur.

43. Kjo shifër përfshin rastet kur nga i njëjti vendim, për këtë vepër, janë dënuar disa persona (duke e numëruar individualisht si dënim për secilin) e gjithashtu rastet kur i njëjti person është dënuar për këtë vepër nga vendime të ndryshme, duke e numëruar për secilin dënim të marrë.

44. Fondi nr. 1 hetimor-gjyqësor, dosje nr. 2364, vendimi nr. 1, datë 23/5/1973 i Kolegjit Penal të Gjykatës së Lartë; fondi nr.1 hetimor-gjyqësor, dosje nr. 2354, vendimi nr. 34, datë 13.07.1973 i Gjykatës së Rrethit Mirditë, lënë në fuqi me vendimin nr.1301, datë 8.9.1973 të Gjykatës së Lartë; fondi nr. 1 hetimor-gjyqësor, dosje nr. 2918, vendimi nr. 4, datë 18.05.1979 i Gjykatës së Lartë; fondi nr. 1, hetimor-gjyqësor dosje nr. 12403, vendimi nr. 46, datë 20.10.1979 i Gjykatës Popullore të Rrethit Mirditë, fondi nr. 1, hetimor-gjyqësor, dosje nr.11597, Vendimi nr.37, datë 12.09.1980 i Gjykatës Popullore të Rrethit Mirditë; fondi nr. 1, hetimor-gjyqësor, dosje nr. 12455, vendimi nr. 68, datë 11.11.1981 i Gjykatës Popullore të Rrethit Mirditë, lënë në fuqi me vendimin nr. 298, datë 5.12.1981 të kolegjit penal të Gjykatës së Lartë; fondi nr. 1, hetimor-gjyqësor, dosje nr.12459, vendimi nr. 49, datë 28.8.1981 i Gjykatës Popullore të Rrethit Mirditë; fondi nr.1 hetimor-gjyqësor, dosje nr.12465, vendimi nr. 32, datë 02.07.1981 i Gjykatës Popullore të Rrethit Mirditë.

gjetur fajtorë, kryesisht ose ndër të tjera, edhe për këtë vepër⁴⁵. Njohja me këto vendime hedh dritë mbi një botëkuptim antiliri mendimi dhe shprehjeje, që, në një sistem antiliri, përshkon gjithçka: nga politika penale dhe legjislacioni penal⁴⁶, te masat e ashpra të dënimeve të parashikuara, dhënë për vepra të “agjitacionit e propagandës”⁴⁷; zbatimimi në praktikë, brenda dhe jashtë burgut; mungesa e ndarjes së pushteteve; gjyqësori i politizuar e në vend, se garant i të drejtave dhe lirive të njeriut dhe forum i vlerësimit objektiv të fakteve, mbrojtës i vijës ideologjike të partisë; vendimet gjyqësore që ‘ratifikojnë’ asgjësimin e kësaj lire; arsyetimet gjyqësore të njëanshme, të politizuara, jo-objektive, joproporcionale, plot indoktrinim ideologjik e patetizëm partiak e botëkuptimor; standardi i të provuarit dhe përcaktimit të fakteve, të cilat, në masë të madhe e më së shumti, konsistojnë në mendime e fjalë; e deri te shproporcionaliteti, në kufijtë e absurdit, në atribuimin e rrezikshmërisë shoqërore autorëve, për vepra të konsumuara me mendime e fjalë.

Pozicionimi dhe njëanshmëria e gjyqësorit shfaqet e qartë në togfjalëshat e kudondodhur “*partia jonë/partisë sonë*” dhe ato për “*mësimet dritëdhënëse nga partia*”⁴⁸, apo “*siç na mëson partia*”⁴⁹. Gjyqësori e konsideron detyrë të vetën “*vigjilencën revolucionare*” dhe “*zhvillimin e luftës së klasave me forcë dhe pa ndërprerje dhe*

lëkundje, deri në fitoren përfundimtare”.⁵⁰

Nuk mungojnë dhe shprehje që nxjerrin në pah atë që, *apriori*, gjyqësori e konsideron të drejtë (e rrjedhimisht, të kundërtën të padrejtë) të tilla, si “*ka folur kundër vijës së drejtë marksist-leniniste.... Ka folur kundër sistemit tonë demokratik dhe ka thënë se këtu nuk ka liri dhe demokraci*”⁵¹. Apo “*duke qenë armiq të vjetër të partisë, të popullit e të shtetit tonë, njerëz të degjeneruar nga ana politike dhe me tendenca të theksuara armiqësore kundër diktaturës së proletariatit në Shqipëri*.”⁵² Ose “*Kanë zhvilluar veprimtari armiqësore, sa të egër aq edhe cinike....; me dashje kundërrevolucionare... kanë mohuar përparimet kolosale që janë bërë në vendin tonë, si në industri, bujqësi dhe degë të tjera të ekonomisë dhe për pasojë, edhe rritjen në një shkallë të paparë, të mirëqenies së masave tona punonjëse*...”⁵³

Vendimet dëshmojnë për konsiderimin ‘normal’ nga regjimi komunist, të absurdit dhe jetësim të tij përmes gjykimeve. Ato duket se shpërfaqin dhe përfaqësojnë një botëkuptim të një regjimi-botëkuptim antiliri mendimi dhe shprehjeje. Që nuk pranon as fare ekzistencë të mendimit ndryshe duke, madje, i atribuuar këtij të fundit rrezikshmëri të lartë. Pasojat në jetët e njerëzve, nga këto procese tërësisht pa garancitë e një procesi të rregullt ligjor për nga këndvështrimi i

45. Vetëm në tri prej këtyre vendimeve (vendimi nr. 1, datë 23/5/1973 i Kolegjit Penal të Gjykatës së Lartë, vendimi nr. 34, datë 13.07.1973 i Gjykatës së Rrethit Mirditë, lënë në fuqi me vendimin nr.1301, datë 8.9.1973 të Gjykatës së Lartë, vendimi nr. 4, datë 18.05.1979 i Gjykatës së Lartë) krahas veprës së agjitacionit dhe propagandës, të pandehurit dënohen edhe për vepra të tjera. Të tjerët janë ekskluzivisht për veprën e agjitacionit dhe propagandës.

46. Shih nenin 73/1 “agjitacioni dhe propaganda” të Kodit Penal të kohës (sipas viteve të vendimeve të cituara) dhe më pas atë 55/1 “agjitacioni dhe propaganda kundër shtetit...”, si dhe veprat e dënimit e parashikuara për vepra të tjera në tërësi.

47. Po aty.

48. Vendimi nr. 76, datë 20.09.1977 i Gjykatës Popullore të Kavajës

49. Po aty.

50. Shih pjesë nga vendimi nr. 76, datë 20.09.1977 i Gjykatës Popullore të Kavajës “*Të pandehurit, duke e shkëputur vëmendjen nga mësimet dritëdhënëse të partisë, u bënë një terren i përshtatshëm për të ushtruar influencë mbeturinat e së kaluarës dhe presioni i madh e gjithanshëm i botës kapitaliste dhe revizioniste... dalëngadalë u bënë njerëz të çthurur dhe me vese të dobëta morale, si: pijanecë, bixhozinj, matrapazë e vjedhës dhe që dëgjonin radiot e huaja... Por, siç na mëson partia, detyra jonë kryesore është që përpara kësaj domosdoshmërie të mos mbyllim sytë dhe të vëmë në gjumë vigjilencën revolucionare të masave, por të zhvillojmë luftën e klasave me forcë dhe pa ndërprerje e lëkundje deri në fitoren përfundimtare, e cila është në favorin tonë sepse nën udhëheqjen e partisë, në shtetin tonë të diktaturës së proletariatit të gjithë armiqtë kanë përfunduar e do të përfundojnë në banën e të akuzuarve.... Të pandehurit e tjerë jo vetëm që i kanë aprovuar këto gënjeshtër të standardit të lartë të jetesës në vendet kapitaliste revizioniste, të trilluara me qëllim armiqësor nga i pandehuri, por i kanë shprehur edhe vetë, duke thënë se jeta jashtë shtetit është më e mirë.*”

51. Vendimi nr. 241 datë 31.8.1978 i Gjykatës së Lartë

52. Vendimi nr. 4 datë 18.maj 1979 i Gjykatës së Lartë

53. Fondi: Dega e Punëve të Brendshme Durrës, dosje hetimore-gjyqësore nr. 1620

sotëm, konsistojnë në dënime me disa vite burgim, ndonjëherë me ridënime me shumë vite të tjera burgim, krahas dënimeve plotësuese, si dhe në disa raste edhe me vdekje⁵⁴. Këto tregojnë për një regjim që ngre një sistem të tërë për asgjësimin e lirive, mbahet në këmbë përmes asgjësimit të lirisë së fjalës dhe duket se frikën më të madhe e ka pikërisht prej mendimit e fjalës së lirë.

Ilustruese për këtë janë: dispozita penale e agjitacionit e propagandës; numri i lartë i dënimeve e ridënimeve për të; ashpërsia e dënimeve të parashikuara për këtë vepër; arsyetimet gjyqësore me citime të fjalëve a shkrimeve të të pandehurve, së bashku me dënimet e ashpra për mendime e fjalë, duke përfshirë edhe për të drejtën për të shpresuar për ndryshim⁵⁵; si dhe ato pjesë të arsyetimeve gjyqësore të mbushura plot pathos ideologjik në mbrojtje të partisë e udhëheqjes e me cilësime e etiketime⁵⁶ joetike, fyese e dehumanizuese për të pandehurit, të papërshtatshme për gjuhë gjyqësori. Këto të fundit, ndër të tjera, pasqyrojnë edhe aspektet botëkuptimore, aftësitë profesionale dhe etikën gjyqësore. Të gjitha këto nxjerrin në pah, përtej së dukshmes e statistikores, në kufijtë e absurdes, halucinantes e deri qesharakes - për nga perspektiva e standardeve të kohës sonë, të të drejtave të njeriut, të procesit të rregullt dhe e konceptimit të realitetit e të vërtetave të pakontestueshme⁵⁷ - atë që duket si një frikë e tmerrshme, gjithnjë prezente, e të gjithëve - edhe vetë gjyqtarëve, nga e vërteta,

mendimi dhe fjala e lirë.

Me një politikë dhe legjislacion penal të ashpër e një gjyqësor të politizuar e mbrojtës të ideologjisë partiake, duket se ato që mendohen, thuhet e shkruhet nga të pandehur, përveçse konsiderohen të mjaftueshme për ta çuar dikë përpara gjyqit dhe dënuar ashpër, nuk i nënshtrohen ndonjë vlerësimi objektiv (a) nëse mund të jenë të vërteta ndonjë të papëlqyeshme nga udhëheqja, apo (b) në ekziston mundësia reale që përmes mendimeve, komunikimeve të zakonshme, midis të zakonshëmish, jashtë burgut a të burgosurish, në kushte vuajtje dënimi me burgim, fjalëve, shkrimeve, a poezive të arrihen synime, a shkaktohet ndonjë pasojë konkrete në drejtim të *"dobësisit të pushtetit popullor"*, *"minimit të pushtetit të partisë dhe popullit"*, *"shtrirje veprimtarie armiqësore në drejtime të politikës së jashtme dhe të brendshme"*, etj.

Për nga thelbi i vendimeve, duket se standardi i gjykimit në themel është i tillë që realitetin dhe të vërtetën e konsiderohen *'jashtë realitetit'* dhe *'trillime'* dhe e anasjelltat. Kështu, gjyqtarët konsiderojnë jashtë realitetit dhe të pavërteta a trillime: çdo fjalë nga të pandehur që flet për jetë më të mirë në vende kapitaliste; për të mirat e pronës private; që nuk njeh, a më keq akoma, mohon ato që gjyqësori i sheh e i njeh, si arritje të mëdha në të gjitha fushat e mirëqenie e lartë;

54. Ndërsa zakonisht dënimet plotësuese janë ato të humbjes së të drejtës elektorale, nuk mungojnë as ato vendime ku krahas dënimit me vdekje me pushkatim, të dënuarit me vdekje i është dhënë edhe dënimi i humbjes së të drejtës elektorale për periudha 5-vjeçare.

55. Shih për shembull *"Si armik konsequent i partisë dhe pushtetit edhe gjatë vuajtjes së dënimit në 303 Spaç ka zhvilluar biseda me karakter armiqësor e duke shpresuar për ndryshimin e situatës në vendin tonë..."* (vendimi nr. 46, datë 20.10.1979 i Gjykatës Popullore të Rrethit Mirditë)

56. Të tilla si *"i shthurur"* *"i deklaruar"* *"veprimtari armiqësor sa e egër aq dhe cinik"*, *"pjanecë"* *"batakçinj"*, *"matrapazë"*, *"bixhozçinj"* *"vjedhës"* *"njeri me mjaft çfaqje mikroborgjeze, duke përfshirë këtu edhe qëndrimet e tij liberale, egon e theksuar personale dhe mendjemadhësinë"*, *"armik konsequent"*, *"me mbeturina mikroborgjeze në ndërgjegje"* *"të degjeneruar nga ana politike"* (shih vendimet: vendimi nr. 30, datë 13.9.1977 i Gjykatës Popullore të Rrethit Korçë, kolegji ushtarak; vendimi nr. 76, datë 20.09.1977 i Gjykatës Popullore të Kavajës; vendimi nr. 46, datë 20.10.1979 i Gjykatës Popullore të Rrethit Mirditë; vendimi nr. 30 datë 13.9.1977 i Gjykatës Popullore të Rrethit Korçë; fondi Dega e Punëve të Brendshme Durrës, dosje hetimore-gjyqësore nr. 1620; vendimi nr. 327 datë 03.08.1978 i Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tiranë; vendimi i Gjykatës së Lartë nr. 241, datë 31.08.1978, etj.)

57. Me standarde të kohës sonë të të drejtave të njeriut dhe proceseve të rregullta, kuptojmë parashikimet e Kushtetutës së Republikës së Shqipërisë, akteve ndërkombëtare të ratifikuara ndërkombëtare dhe rajonale, duke përfshirë Deklaratën Universale për të Drejtat e Njeriut, Konventën Europiane për të Drejtat e Njeriut dhe jurisprudencën e Gjykatës Europiane për të Drejtat e Njeriut, veçanërisht, por pa u kufizuar, në lidhje me procesin e rregullt ligjor dhe lirinë e shprehjes (shih edhe udhërrëfyesit përkatës https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/guide_art_6_criminal_eng; https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/guide_art_10_eng). Ndërsa, me të vërteta të pakontestueshme për nga perspektiva e sotme, kemi parasysh, faktet e njohura botërisht të tilla, si qenia e Shqipërisë diktaturë në vend se demokraci, prishja e marrëdhënieve me shtete të tjera, kushtet jo të mira ekonomike, varfëria e zbrazia e dyqaneve nga artikujt ushqimor deri në kolapsim të sistemit ekonomik, standardin më të lartë të drejtave dhe lirive të njeriut dhe të kushteve ekonomike në të njëjtën periudhë në vendet perëndimore.

që tregon me gisht mangësitë e sistemit e të të drejtave dhe lirive; evidenton vuajtjen e popullit a fshatarësisë, prishjen e marrëdhënieve me shtete të tjera, apo mungesën e artikujve ushqimore nëpër dyqane; apo artikulum se sistemi, nuk është demokratik.

Vendimet gjyqësore tregojnë për konsiderim nga gjyqtarët, si të vërtetë dhe brenda realitetit: *arritjet kolosale në të gjitha fushat; mirëqenien e paparë të popullit në sistemin tonë demokratik; mësimet dritëdhënëse nga partia*. Ato ekzaltojnë mësimet e partisë e, ngandonjëherë, evidentojnë mundësinë e *riedukimit*" dhe të të drejtës për të punuar, që partia u njeh dhe jep edhe *"armiqve e familjeve të tyre"* ndërsa, në të njëjtën kohë, kërcënojnë edhe me *"shpatën e mprehtë"* të saj, në varësi të qëndrimit të *"armiqve"*.⁵⁸ Me patetizëm të skajshëm, krahas mësimave të partisë, gjyqësori nuk ngurron të evokojë edhe popullin dhe nënat shqiptare në ekzaltimet partiake dhe në atribuimin e rrezikshmërisë së veprave dhe autorëve.⁵⁹

Analizat e elementeve të figurave të veprave penale është e mangët. Për elementet e anës objektive, duket se veprimet dhe faktet që shpjen në dënim konsistojnë në mendime e fjalë, që i nënshtrohen vlerësimit mbi bazë pozicionimi ideologjik të gjyqtarëve. Vlerësimi mbi elementet

e anës subjektive, si qëllimet dhe synimet e hiperbolizuara, është jorealiste dhe duket i paarsyeshëm. Elementet, përgjithësisht, provohen me thënie të të pandehurve, bashkëpandehurve dhe dëshmitarëve përpara hetuesisë dhe gjyqit.

Vendimet pasqyrojnë aktakuzat (që janë më të detajuara në përshkrimin dhe analizimin e fakteve). Ato gjithmonë lihen në fuqi, nga gjykatat më të larta. Thjesht, të menduarit dhe folurit ndryshe, apo kundër nga cilido, me cilindo e kudo, siç del qartazi nga këto vendime, barazohet pa ekuivok, me veprimtari armiqësore të denjë për dënimet më të ashpra. Kështu, mund të përfundojë në Spaç nëse veprën e "agjitacionit dhe propagandës" e kishe konsumuar duke lavdëruar jetën në vende kapitaliste, duke u tallur me udhëheqësit, duke mos njohur *"fitoret e mëdha të partisë"* e duke *"ëndërruar për shkuar jashtë shtetit"*.⁶⁰ Ose duke u shprehur kundër vijës marksist-leniniste, simpatizuar jetën në Perëndim e folur për liri dhe të drejta në këto vende, si dhe duke shfaqur mospëlqim për programet televizive vendase.⁶¹ Mund të ridënoheshe ndërsa vuaje dënimin në Spaç, për veprën e "agjitacionit dhe propagandës" të konsumuar me fjalë që konstatonin prishjen e marrëdhënieve me shtete të tjera, a duke shfaqur mendime personale, mbi

58. Shih për shembull *"Partia dhe pushteti popullor u ka dhënë mundësi armiqve të brendshëm dhe familjeve të tyre të punojnë e të riedukohen. Çdo gjë varej e varet nga qëndrimi i tyre. Këtë gjë na ka thënë me kohë edhe partia, por ata në qoftë se do të ngrënë dorën karshi saj, karshi popullit e diktaturës së proletariatit, shpata e saj do të jetë kurdoherë e mprehtë për ta dhe për të gjithë kundërrevolucionarët...."* (vendimi nr. 30 datë 13.9.1977 i Gjykatës Popullore të Rrethit Korçë)

59. Shih për shembull *"...Një krim nga më të shëmtuarit dhe i ulët që dënohet mjaft rëndë dhe moralisht nga populli ynë e mallkohet nga nënat tona që rritën bijë e bija të denja për mbrojtjen e kufijve të paprekshëm..."* (vendimi nr. 94 datë 18.4.1980 i Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Fier)

60. Shih për shembull *"përmes lavdërimit të jetës në vendet kapitaliste e duke nxirë atë të vendit tonë; ... duke u tallur me udhëheqësit e proletariatit ndërkombëtar e të partisë tonë, duke ngritur lart forcën ushtarake të vendeve të huaja në krahasim me forcat tona ushtarake, duke shprehur keqardhjen për asgjësimin e grupit puçist të B.B. dhe duke shprehur ëndrrat për të shkuar jashtë shtetit e për të bërë qejf nëpër kabare, klube nate e shtëpi publike; duke u shprehur ndaj udhëheqësit me shprehjet më të ulëta, deformuar emrin; duke folur me ngjyrat më të errëta për fitoret e mëdha të partisë dhe të pushtetit tonë popullor, në të gjitha fushat dhe për këtë gjithmonë kanë marrë si shembull vendet kapitaliste"* (vendimi i Gjykatës Popullore të Kavajës datë 20.09.1977; vendimi nr. 375 i Kolegjit Penal të Gjykatës së Lartë datë 10.11.1977)

61. Shih për shembull *"...me shfaqje mikroborgjeze duke përfshirë edhe qëndrimet e tij liberale, egon e theksuar personale e mendjemadhësinë, nën ndikimin e ideologjisë borgjeze dhe revizioniste; duke zhvilluar biseda të ndryshme me persona ku i është kundërvënë vijës politike marksist-leniniste të partisë sonë; masave të marra prej saj në luftën kundër shfaqjeve të huaja, revolucionarizimit të mëtejshëm të jetës në vendin tonë, etj.; është shprehur kundër mënyrës së jetesës, duke simpatizuar jetesën në perëndim e në vendet revizioniste dhe duke u shprehur për "të drejtat" dhe "liritë" e pakufizuara që gjoja ekzistojnë në vendet borgjeze dhe revizioniste; edhe përmes barsoletave thellësisht reaksionare që u ka treguar dëshmitarëve; është shprehur kundër programeve televizive duke thënë se janë të dobëta e boshe ..."* (vendimi nr. 327 datë 03.08.1978 i Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tiranë, lënë në fuqi nga kolegji penal i Gjykatës së Lartë me vendimin 241, datë 31.08.1978)

çfarë mund të ndodhë në këto drejtime⁶²; duke shfaqur mospëlqim për kooperativizimin e duke thënë se përmes pronës private jetohet më mirë, duke u shprehur se në vende kapitaliste ka më shumë bollëk, në diferencë me Shqipërinë, ku njerëzit vuajnë nga të ardhurat e pakta dhe dyqanet janë bosh⁶³; apo duke shprehur mendime mbi qëndrimin e qeverisë shqiptare në raport me Kosovën, a shfaqur mospëlqim për tufëzimin e bagëtive⁶⁴.

Në vendimet kundër të përfshirëve në atë që njihet dhe përkujtohet si “Revolta e Spaçit”⁶⁵, krahas veprës së “agjitacionit dhe propagandës”, dënimet përfshijnë dhe veprat e “terrorit” dhe “pjesëmarrjes në organizatë kundër pushtetit popullor me qëllim kryerjen e krimit të sabotimit ekonomik”. Ndërsa arsyetime të njëjta, a ngjashme, evidentohen në lidhje me veprën e parë që përgjithësisht “konsumohet” me fjalë dhe parulla, për veprat e tjera të rënda, mungon një analizë e mirëfilltë e secilit element të veprës penale, vlerësim objektiv i fakteve, mjeteve në dispozicion dhe mundësive konkrete të realizimit të qëllimeve të pretenduara.

Analiza e vendimeve gjyqësore ndihmon ta shohësh e vlerësosh gjyqësorin e komunizmit përmes fjalëve të veta.

Gjyqësori, në fjalët e veta, na vjen si pjesë e një sistemi pa ndarje dhe balancim pushtetesh e përgjithësisht, pa balancë; si një gjyqësor i politizuar e mbrojtës i vijës ideologjike të partisë; me shproporcionalitet në arsyetime dhe refrene ideologjike patetike; me mungesë objektiviteti e njëanshmëri të skajshme në gjykim; me mungesë garancish, për të pandehurit e mungesë mbrojtësi; me vlerësime të mangëta; i indoktrinuar e me gjuhë të papërshtatshme për vendime gjyqësore.

Gjyqësori, në fjalët e veta, vjen si një hallkë e rëndësishme e mbajtjes në këmbë të një regjimi diktatorial. Gjyqësori, në fjalët e veta, na vjen si shpërfaqës dhe jetësues i botëkuptimit antiliri mendimi dhe fjale, po ashtu edhe si ekzekutor i çdo lirie tjetër.

Mbetet e rëndësishme ta studiojmë dhe analizojmë gjyqësorin e komunizmit, ndërsa aspirojmë për rezultate konkrete, të zbatimit efektiv në praktikë, të standardeve më të mira të të drejtave të njeriut dhe proceseve të rregullta, siç ato parashikohen sot nga Kushtetuta e Republikës së Shqipërisë, Konventa Europiane për të Drejtat e Njeriut dhe jurisprudenca e Gjykatës Europiane për të Drejtat e Njeriut.

62. Shih për shembull “...në lidhje me marrëdhëniet shtetërore të shtetit me vende të tjera; ka thënë se shteti shqiptar nuk e ka mirë me asnjë shtet tjetër në botë, se këta janë të destinuar të vdesin, se peshku i madh ha të voglin; ka ushqyer iluzionet e të pandehurit e tjerë, për një sulm ushtarak kundër Shqipërisë, duke thënë se “Jugosllavia e Rusia, tani që u prishën punët e Kosovës, me siguri do të sulmojnë vendin tonë”; “nuk duhet të punojmë se humbasim shëndetin, se na duhet për më vonë”; ka udhëzuar të dënuarit e tjerë, të mos punojnë por “t’i ruajnë energjitë dhe shëndetin, për ditët kur ata do të marrin pushtetin...” (vendimi nr. 68, datë 11.11.1981 i Gjykatës Popullore të Rrethit Mirditë, lënë në fuqi me vendimin nr. 298, datë 5.12.1981 të kolegjit penal të Gjykatës së Lartë)

63. Shih për shembull “...biseduar me të tjerë se pushteti popullor nuk vepron në të mirë të popullit por kundër tij; ka quajtur të padrejtë marrjen e tokave nga persona privatë; ka goditur sistemin kooperativist; mburr pronën private duke thënë se ashtu jetohet më mirë gjë që vjen në kundërshtim me realitetin; ka folur për jetën në SHBA duke e konsideruar si një sistem bollëku ndërsa tek ne ka vetëm vuajtje ekonomike; ka thënë se populli po vuan dhe dyqanet janë bosh e ka mungesë artikujsh; se fshatarësia vuan nga të ardhurat e pakta; duke dëgjuar radiot e huaja ka thënë se këtu nuk ka liri të plotë por ka diktaturë kundër popullit” (vendimi nr. 23, datë 12.04.1972 i gjykatës së rrethit Lushnjë)

64. Shih për shembull “...ka bërë agjitacion dhe propagandë, duke synuar e patur si qëllim minimin dhe dobësimin e Partisë e të shtetit, si dhe për të bërë të pakënaqur dhe për të futur në veprimtari armiqësore të dënuar të tjerë; e ka shtrirë veprimtarinë armiqësore në politikën e brendshme dhe të jashtme të partisë; ka shtrembëruar qëndrimin që ka mbajtur partia e shteti ynë në ngjarjet në Kosovë, duke thënë se shkaktare për këto që po ndodhin në Kosovë është qeveria jonë; ka shtrembëruar vendimin e qeverisë për tufëzimin e bagëtive dhe ngushtimin e oborrit kooperativist duke i thënë dëshmitarit se “se kjo është diplomaci për vuajtjen e njerëzimit...” (vendimi nr. 49, datë 28.8.1981 i Gjykatës Popullore të Rrethit Mirditë)

65. Vendimi nr. 1, datë 23/5/1973 i Kolegjit Penal të Gjykatës së Lartë dhe vendimi nr. 34, datë 13.07.1973 i Gjykatës së Rrethit Mirditë, lënë në fuqi me vendimin nr.1301, datë 8.9.1973 të Gjykatës së Lartë.